

S U O P R O T I S

1. Kodėl prigimtinis įstatymas yra svarbiausia gyvenimo gairė

JAMES KALB

Katalikai kalba apie prigimtinį įstatymą, tačiau ką jis reiškia? Trumpai tariant, prigimtinis įstatymas yra principų sistema, kreipianti žmogaus gyvenimą jo prigimties ir gėrio link. O žmogaus prigimtis ir gėris suprantami per natūralumą. Prigimtinis įstatymas skatina gyvenimą tapti tokiau, koks jis ir turėtų būti – atsižvelgiant į tai, kas mes esame ir koks yra pasaulis, vertinant gyvenimą iš proto, sumanaus ir gerų intencijų vedamo žmogaus perspektyvos.

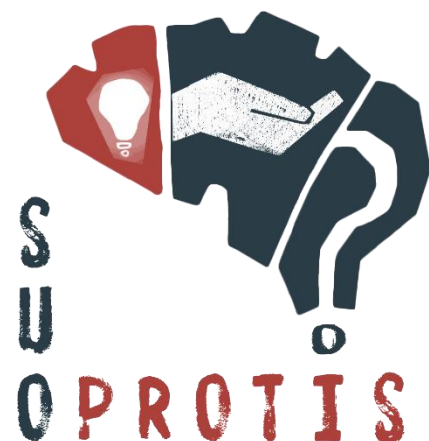
Prigimtinis įstatymas – tai beveik tas pats, ką klasikiniai Vakarų mąstytojai vadina gyvenimu, derančiu su jo priežastimi ir prigimtimi. Arba ką klasikiniai kinų filosofai vadina Tao (t.y. „Kelias“). Tai sistema, kuri siekia moralinės ir socialinės sveikatos ir gerovės. O ši gerovė, kaip ir fizinė sveikata, gali būti plačiai suprantama net nepradėjus kalbėti apie Apreiškimą.

Būtent todėl daugelis katalikų mąstytojų prigimtinį įstatymą mato kaip akivaizdų visuomenės pamatą. Visuomenės, kuri yra pliuralistinė, tačiau humaniška ir atvira savitam krikščionybės įnašui.

Toks pasiūlymas vertas dėmesio. Dievo malonė vietoje to, kad prigimtį pakeistų, ją užbaigia. Taigi prigimtinis įstatymas įtraukia ir pamatinius krikščioniškosios moralės principus. O politinis gyvenimas priklauso nuo diskusijos ir bendrais įsitikinimais paremto geranoriško bendradarbiavimo. Būtų geriausia, jei tie įsitikinimai atspindėtų visą tiesą apie žmogų ir pasaulį – jei politika būtų katalikiška. Bet žmonės, šiandien užsiimančys politine veikla, tam nepitaria ir nepanašu, kad artimiausiu metu pritarės. Net jei ir taip, įmanoma formuluoti pagrindinį susitarimą pagal prigimtinio įstatymo principus arba bent jau jo idėją. Vadovavimasis žmogaus prigimtimi ir prigimtinio gėrio galėtų suteikti viešai diskusijai atskaitos tašką ir šio tokio nuoseklumo, nors nesutarimų svarbiais klausimais išvengti nepavyktų.

Šis pasiūlymas taip pat turi ir problemą. Klausimai, kuriais žmonės jau yra įpratę nesutarti, nes juose nėra nustatytos viešos ortodoksijos, turi didelę reikšmę, nes yra praktiniai. Stoikai ir konfucionistai senovėje tikėjo žmogaus socialine ir pasaulio moraline tvarka, todėl pabrėžė socialines pareigas. Epikūriečiai ir taoistai žmogų matė kaip mažiau socialią būtybę ir atmetę galutinį tikslą vietoje įsipareigojimų kitiems pabrėžė asmeninę gerovę. Kinų legalistai ir sofistai, tokie kaip Trasimachas, teigė, kad jėga – aukščiausia žmonių santykių realybė, todėl pritarė atvirai tironijai.

Moderniaisiais laikais požiūris į žmogų ir jo vietą pasaulyje keičiasi ne mažiau dramatiškai. Tai pastebime kultūriniuose karuose Jungtinėse Valstijose, Vidurio Rytų pastaruosiuose įvykiuose ir tiesiog žvelgdami į praėjusio šimtmečio istoriją. Todėl atrodo sudėtinga tokį abstraktų dalyką –

Tekstas originalo kalba:

<http://www.crisismagazine.com/2016/why-natural-law-is-a-superior-guide-to-life>

prigimtini įstatymą – padaryti politinės tvarkos pamatu. Žmonėms reikia griežtesnio apibrėžimo jų mintims ir veiksams.

Tačiau kokio? Tokiai sudėtingai, plačiai ir hierarchinei visuomenei kaip mūsų reikia bendro supratimo, leisiančio koordinuoti ekspertų, biurokratų, žiniasklaidos atstovų, verslininkų ir kitų visuomenės narių veiklą. Norint žmonių paramos ar, mažų mažiausiai, bendradarbiavimo, reikia ne tik susitarimo, kas yra valdantieji (šis susitarimas palaiko valdančiųjų institucijas), bet reikia ir susitarimo, kas yra žmonės apskritai. Ir tai turi būti padaryta amžiuje, kuriame didėja religinė ir kultūrinė įvairovė ir tuo pačiu metu atmetamas tam tikrų religijų ar kultūrinių tradicijų autoritetas.

Todėl šiandien turime tokį rezultatą, kai visuomenė priėmė bendrą susitarimą, kuris atrodo labai mažai ką tepasakantis. O tai, kas sakoma, pristatoma kaip visiems vienodai sąžiningas susitarimas. Jis priimtas, reikalaujant remtis maksimaliai vienoda kiekvieno pirmenybe. Ją, žinoma, riboja poreikis užtikrinti nuoseklumą, stabilumą ir sistemos efektyvumą (o tuo pačiu ir užtikrinti poziciją ir galią tiems, kurie tą sistemą valdo). Taigi dabar teigiama, kad kiekvienas žmogus gauna geriausią galimą pasiūlymą, atsižvelgiant į jo paties pageidavimus.

Šis susitarimas – tai liberalusis arba progresyvusis bendras susitarimas. Sakant, kad jis liberalus, reiškia, kad bent teoriškai jis bando leisti žmonėms daryti ir gauti tai, ko jie nori. O sakant, kad jis yra progresyvus, reiškia, kad jis toliau tęsia moderniosios minties ir socialinės organizacijos tendencijas, kurios bando sunaikinti tradicinius kultūrinius ir religinius požiūrius. Tai daroma tam, kad būtų įtvirtinta racionalioji organizacija pasirinktiems tikslams pasiekti.

Dėl visų praktinių pranašumų šiandienos politikoje liberalus požiūris turi rimtų problemų. Problemos atsiranda pirmiausia todėl, kad jis save vaizduoja klaidingai. Jis teigia esąs neutralus tradicijų ir požiūrio į žmogų bei pasaulį atžvilgiu. Tai liberalaus požiūrio pagrindas, su kuriuo visi turėtų sutikti. Vis dėl to jis remiasi konkrečia tradicija – liberaliąja arba progresyviaja tradicija – ir jos specifiniu tų konkrečių dalykų supratimu. Šis požiūris pateikia žmogų kaip būtybę, apibūdinamą jos pačios troškimais. O žmogaus gėris suprantamas kaip pasitenkinimas, atėjęs pildant troškimus. Dėl tokio požiūrio liberalizmas elgiasi su žmonėmis kaip su asocialiomis ir neracionaliomis būtybėmis. Čia ir atsiranda politinio gyvenimo problema ir akivaizdi melagystė. Dauguma žmonių tikslų yra neatsiejami nuo kito žmogaus. O žmonės nori patvirtinimo, kad jų turimi tikslai yra pagrįsti ir teisingi, kad tikslai bus vertinami rimčiau nei troškimai ir todėl bus užtikrinti įstatymo.

Kai vystėsi liberalizmas, progresyvusis požiūris vis tolo ir tolo nuo realybės ir privedė prie dar nežmoniškesnių rezultatų (Pvz. Primitytinis reikalavimas skirstymą į biologines lytis laikyti iš esmės nenatūraliu.). Taigi paaiškėjo, kad asmens prigimties ir gėrio pašalinimas iš viešos diskusijos atvedė prie dar didesnio poreikio į šiuos dalykus atkreipti dėmesį. Siekiant bendrojo gėrio, reikia grąžinti prigimtini įstatymą kaip aktualų klausimą į viešą diskusiją, nors kliūčių tai padaryti tikrai yra.

Apie autorių:

James Kalb – teisininkas ir nepriklausomas mokslininkas, dviejų knygų ir daugelio straipsnių autorius, atsivertęs į katalikų tikėjimą. Teisės daktaro laipsnį įgijo Yale universitete, JAV. Šiuo metu gyvena ir dirba New York mieste.

SUOPROTIS

Bet kaip tai padaryti, kai mūsų valdančios institucijos įsitvirtino, atmesdamos prigimtinių įstatymų ir virš jo iškeldamos pasitenkinimą pasirinkimu? O gerbiami autoritetai, tarp jų ir dabartinė vieša racionalumo samprata, jas palaiko. Bet koks atsakymas būtų labai bendras, bet nuo kažko juk reikia pradėti. (Tikiuosi atsakymą praplėsti ir labiau detalizuoti tolimesnėse pastraipose.)

Akivaizdu, kad dabartinė situacija reikalauja iš mūsų kelti pamatinius klausimus. Kas žmogui yra natūralu? Čia nekalbame apie natūralumą moderniosios fizikos terminais, kur bet kas, kas pasitaiko gamtoje, laikoma natūralumu. Tačiau kalbame apie natūralumą biologijoje ar medicinoje, kur natūralumas suvokiamas kaip normalus sveikas gyvų sistemų funkcionavimas.

Norėdami atsakyti į klausimą, kas žmogui yra natūralu, turime pažvelgti į jį plačiau nei tai daro dabartiniai gamtos ir socialiniai mokslai. Reikia įvertinti ir kitų laikmečių bei kultūrų mąstyseną. Šiame platesniame požiūryje žmogus natūraliai trokšta tokių gėrių kaip išmintis, draugystė, šeima, bendruomenė ir turėjimas aukštesnių tikslų, į kuriuos gali orientuoti savo gyvenimą. Taip pat jis supranta savo troškimą įvardytiems gėriams kaip šį tą daugiau nei asmeninis pasirinkimas – greičiau tai dalykai, kuriuos pelnytai galima laikyti gyvenimo pamatu. Taigi pirmas žingsnis yra primygtinai teigti, kad politika, nepajėgianti užtikrinti ypatingo šių dalykų statuso, yra radikaliai neefektyvi. Ji nuves į nežmoniškus rezultatus – kai pamatiniai gėriai paaukojami dėl vis didėjančių abstrakčios laisvės, lygybės ir našumo reikalavimų.

Kai žmogaus prigimties ir asmens gėrio tema bus tiesiai šviesiai pateikiama kaip neišvengiama, tada gali prasidėti – ir prasidės – diskusija. Tokiomis sąlygomis liberalusis arba progresyvusis požiūris turės daug mažiau pranašumo, nes jų žmogaus ir pasaulio matymas yra neabejotinai klaidingas. Liberalizmo ortodoksija priklauso nuo prigimties nuneigimo. Intelektinėje plotmėje diskusija apie kitus labiau pagrįstus liberalizmo teiginius gali tęstis visą amžinybę, bet praktinėje plotmėje kiekviena visuomenė juos išsprendžia: aplinkybės priverčia priimti sprendimus, o konkretūs sprendimai priveda prie konkrečių nutarimų. Taigi vienokiu ar kitokiu būdu mąstymas keis dabartinę vyraujančią ortodoksiją, padarys ją svetingesnę prigimtiniam įstatymui.

Dalis mūsų, kaip katalikų, darbo yra veikti – kad naujoji ortodoksija būtų priimta kaip pati geriausia. Žiūrėdami į šį uždavinį ilgalaikėje perspektyvoje suprantame, kad žmogaus prigimties ir prigimtinių įstatymų negalima suprasti, atskiriant nuo katalikų tikėjimo. Taigi kol darome viską, ką galime, kad prigimtinis įstatymas taptų viešo pokalbio objektas, tuo pačiu metu turime dar uoliau liudyti tikėjimą. Šie dalykai vienas nuo kito tiesiogiai priklauso ir viešajame gyvenime kyla arba krenta kartu.

Klausimai:

1. Suskirstykite tekstą į prasmines dalis ir išskirkite kiekvienos dalies temą ir pagrindinę mintį.
2. Kokią pagrindinę mintį autorius nori perteikti skaitytojui visu tekstu?
3. Kokie dalykai Jums buvo nauji? Nesuprantami? Su kuriais nesutinkate? Kuriems labai pritariate? Pasirodė labai svarbūs?
4. Palyginkite du požiūrius: a) teigiantį, kad prigimtinis įstatymas turi būti visuomenės teisės pagrindas; b) teigiantį, kad liberalusis susitarimas turi būti visuomenės teisės pagrindas. Kokie kiekvieno pranašumai ir trūkumai?

2. Visuotinės etikos paieška: naujas požiūris į prigimtinių įstatymą. Ištrauka.

TARPTAUTINĖ TEOLOGIJOS KOMISIJA

1. Ar egzistuoja objektyvios moralinės vertybės, galinčios vienyti žmones ir laiduoti jiems taiką ir laimę? Kokios jos? Kaip jas pažinti? Kaip įgyvendinti asmens ir bendruomenės gyvenime? Šie nuolat išskylantys klausimai dėl blogio ir gėrio šiandien neatidėliotini kaip niekada, vis labiau suvokiant, jog randasi viena pasaulinė bendruomenė. Žmonėms kylančioms didžiulėms problemoms būdingas tarptautinis, planetinis matmuo, nes komunikavimo technikų plėtra skatina žmones, visuomenę ir kultūrą vis labiau sąveikauti. Vietinis įvykis kone iškart gali sulaukti atgarsio visoje planetoje. Randasi globalinio solidarumo, galiausiai besiremiančio žmonijos vienybe, suvokimas. Tai virsta atsakomybe už visą planetą. Tad ekologinės pusiausvyros, aplinkos apsaugos, išteklių ir klimato problemos tampa primygtiniu reikalu, kuris reikalauja visos žmonijos dėmesio ir toli peržengia nacionalines sienas. Planetinis matmuo būdingas ir terorizmo, organizuoto nusikalstamumo, ir naujų smurto bei priespaudos formų keliamai grėsmei. Sparti biotechnologijų plėtra, imanti grasinti net pačiai žmogaus tapatybei (genetinės manipuliacijos, klonavimas), primygtinai veda prie visuotinio pobūdžio etinių ir politinių apmąstymų. Tokiame kontekste dar kartą išryškėja bendrų etinių vertybių paieškos aktualumas.

2. Savo išmintimi, dosnumu ir kartais didvyriškumu vyrai ir moterys gyvai liudija tokias bendras etines vertybes. Mūsų žavėjimasis jais yra ženklas, rodantis pradinį spontanišką moralinių vertybių įgijimą. Akademikų ir mokslininkų kultūrinio, ekonominio, moralinio ir religinio mūsų egzistencijos matmens apmąstymai stiprina pasiryžimą siekti žmonijos bendrojo gėrio. Menininkai grožio apraiškomis irgi priešinasi jautrumo griovimui ir atnaujiną žmonių viltį. Politikai energingai ir kūrybiškai darbuojasi stengdamiesi įgyvendinti kovos su skurdu programas ir apginti pamatinę laisvę. Labai svarbus taip pat liudijimas religijų ir dvasinių tradicijų atstovų, siekiančių gyventi galutinės tiesos ir absoliutaus gėrio šviesoje. Visi, kiekvienas savaip ir per abipusius mainus, prisideda prie turto teisingo paskirstymo, pagarbos aplinkai, žmogaus asmens kilnumo ir jo pagrindinių teisių. Tačiau sėkmė šias pastangas lydi tik tada, kai geri ketinimai remiasi tvirtu pamatiniu sutarimu dėl gėrio ir vertybių, išreiškiančių giliausius žmogaus individualius ir bendruomeninius lūkesčius. Tik tokių etinių vertybių pripažinimas ir skatinimas gali prisidėti prie žmoniškesnio pasaulio statydinimo.

2.3. Prigimtinių įstatymų priesakų atradimas: prigimtinių įstatymų visuotinumai

44. Teigdami pamatinę ištarą, įvesdinančią mus į moralinę tvarką – „privalu daryti gera ir vengti bloga“, – pamatome, kaip subjektas ima pripažinti pagrindinius įstatymus, turinčius reguliuoti žmogaus veiklą. Tai nėra nei žmogaus prigimties abstraktaus apmąstymo, nei pastangų konceptualizuoti, būdingų filosofiniam bei teologiniam teorizavimui, vaisius. Pamatinių moralinių

gėrybių suvokimas yra netarpiškas, gyvybinis, besiremiantis dvasios ir vertybių bendra prigimtimi ir įtraukiantis emocijas bei protą, širdį ir dvasią. Jis dažnai netobulas, vis dar miglotas ir blankus, bet iš pagrindų netarpiškas. Jis susijęs su paprasčiausiais ir bendriausiais patirties duomenimis, neišreikštai glūdinčiais konkrečioje asmenų veikloje.

45. Ieškodamas moralinio gėrio, žmogaus asmuo ima įsiklausyti į tai, kas jis yra, ir suvokia pamatinius savo prigimties polinkius, kurie yra kas kita negu paprasti, akli troškimo postūmiai. Supratęs, kad gėrybės, į kurias linksta iš prigimties, yra būtinos jo moraliniam įgyvendinimui, jis praktinių nurodymų pavidalu susiformuluoja moralinę pareigą įgyvendinti tas gėrybes savo gyvenime. Žmogus iškelia sau tam tikrus bendruosius priesakus, kuriais dalijasi su kitais ir kurie sudaro to, kas vadinama prigimtinio įstatymu, turinį.

46. Tradiciškai skiriami trys dideli žmogaus asmenyje veikiančių prigimtinių dinamikų kompleksai¹. Pirmutinis, vienijantis žmogų su visa substancija, iš esmės apima polinkį išlaikyti ir plėtoti savo egzistenciją. Antrasis, vienijantis jį su visa gyvybe, apima polinkį daugintis, kad būtų įamžinta jo rūšis. Trečiasis, kuriuo jis dalijasi su visomis protingomis būtybėmis, apima poreikį pažinti tiesą apie Dievą ir gyventi visuomenėje. Remiantis šiais polinkiais galima suformuluoti pirmuosius prigimtinio įstatymo priesakus, pažįstamus prigimtinėmis galiomis. Šie priesakai labai bendri, tačiau yra pirmasis pagrindas, kuriuo remiasi visi tolesni praktikuotino gėrio ir vengtinio blogio apmąstymai.

47. Norint pasitraukti nuo bendrybių ir išsiaiškinti, ką konkrečiai rinktis, būtina pasitelkti diskursinį protą, nustatysiantį, kokios moralinės gėrybės pajėgios įgyvendinti asmenį – ir žmoniją, ir suformuluosiantį konkretesnius priesakus, gebančius kreipti jo veiklą. Šiuo naujuoju etapu moralinis gėris pažįstamas per samprotavimą. Tas samprotavimas iš pradžių būna gana paprastas – pakanka ribotos gyvenimo patirties – ir nepranoksta nė vieno asmens intelektinių galimybių. Čia kalbama apie prigimtinio įstatymo „antruosius priesakus“, atrandamus ilgiau ar trumpiau svarstant praktiniam protui, priešingai bendriesiems pamatiniams priesakams, kurie proto suvokiami spontaniškai ir vadinami „pirmaisiais priesakais“².

2.4. Prigimtinio įstatymo priesakai

48. Žmogaus asmenyje identifikavome pirmutinį polinkį, kuriuo jis dalijasi su visomis būtybėmis, – polinkį išlaikyti ir plėtoti savo egzistenciją. Gyvosioms būtybėms paprastai būdinga spontaniška reakcija į tiesioginį mirties pavojų: jo vengiama, ginamas egzistencijos vientisumas, kovojama dėl išlikimo. Fizinė gyvybė savaime atrodo pamatinė, esminė, pirmapradė gėrybė: iš čia ir priesakas saugoti savo gyvybę. Išlara apie gyvybės išlaikymą aprėpiami polinkiai viskam, kas žmogui prideramu būdu prisideda prie biologinės gyvybės palaikymo ir kokybės: kūno sveikata; naudojimasis išorinėmis gėrybėmis, garantuojančiomis gyvybės palaikymą ir sveikatą, kaip antai maistas, drabužiai, gyvenamasis būstas, darbas; biologinės aplinkos kokybė ir t. t. Remdamasis tokiais polinkiais, žmogus susiformuluoja siektinus tikslus, kurie prisideda prie darnaus bei atsakingo

¹ Plg. Šv. Tomas Akvinitis. Summa theologiae, Ia–IIae, q. 94, a. 2.

² Plg. ten pat, Ia–IIae, q. 94, a. 6.

savosios būties plėtojimo ir jam atrodo kaip moralinės gėrybės, puoselėtinios vertybės, atliktinos pareigos, paisytinos teisės. Juk iš pareigos saugoti savo gyvybę išplaukia teisė reikalauti to, kas būtina jai išsaugoti palankioje aplinkoje³.

49. Antrasis polinkis, bendras visoms gyvosioms būtybėms, susijęs su rūšies išlikimu, kurio siekiama, prokreacija. Gyvybės perdavimas išplaukia iš tendencijos toliau egzistuoti tąsos. Net jei amžina biologinė egzistencija individui negalima, ji įmanoma rūšiai ir tam tikru mastu pranoksta kiekvienai fizinei būtybei būdingas ribas. Rūšis kaip gėris atsiskleidžia kaip vienas iš pamatinių asmenyje glūdinčių siekių. Tai ypač suvokiama mūsų laikais, kai tam tikros perspektyvos, kaip antai globalinis atšilimas, žadina mūsų atsakomybę už planetą ir konkrečiai žmoniją. Jau toks atvirumas neabejotinam bendrajam rūšies gėriui liudija tam tikrus žmogui būdingus siekius. Prokreacijos link kryptanti dinamika esmingai susijusi su prigimtinio polinkiu, stumiančiu vyrą prie moters, o moterį prie vyro – tai visuotinai pripažįstama visose kultūrose. Tas pat pasakytina apie polinkį rūpintis vaikais ir juos auklėti. Tokie polinkiai suponuoja, kad vyro ir moters ryšio pastovumas bei jų abipusė ištikimybė jau yra puoselėtinios vertybės, net jei pilnatviškai išryškėja tik dvasinėje tarpasmeninės bendrystės plotmėje⁴.

50. Trečiasis polinkių kompleksas būdingas žmogui kaip dvasinei būtybei, apdovanotai protu, gebančiai pažinti tiesą, pradėti dialogą su kitais ir megzti draugystės santykius. Todėl būtina suvokti ypatingą to svarbą. Polinkis gyventi visuomenėje pirmiausia kyla iš to, kad žmogui reikia kitų savo vidinėms individualioms riboms peržengti ir brandai įvairiose savo egzistencijos srityse pasiekti. Tačiau kad išskleistų savo dvasinę prigimtį, jam būtina su panašiais į save megzti dosnios draugystės santykius ir išplėtoti intensyvų bendradarbiavimą ieškant tiesos. Tad jo visas gėris artimai susijęs su gyvenimu bendruomenėje, kuri, kaip politinė visuomenė, organizuota prigimtinio polinkio, o ne vien susitarimo galia⁵. Asmens santykiškumas taip reiškiasi tendencija gyventi bendrystėje su Dievu, arba Absoliutu. Tai rodo religinis jausmas ir troškimas pažinti Dievą. Žinoma, atsisakantieji pripažinti asmeniško Dievo buvimą gali tai neigti, tačiau šitie dalykai neišreikštai glūdi kiekvieno žmogaus širdyje gyvai ieškant tiesos ir prasmės.

Apie dokumentą:

Tema „Visuotinės etikos paieška: naujas požiūris į prigimtinių įstatymą“ buvo pateikta ištirti Tarptautinei teologijos komisijai. Studijai parengti sudaryta pakomisė, į kurią įėjo prof. kun. t. Serge-Thomas Bonino OP (pakomisės pirmininkas), arkivysk. Roland Minnerath, prof. kun. Geraldo Luis Borges Hackmann, prof. kun. Pierre Gaudette, prof. kun. Tony Kelly Csr, prof. kun. Jean Liesen, prof. kun. John Michael McDermott SJ, prof. dr. Johannes Reiter ir prof. dr. Barbara Hallensleben, bendradarbiaujant generaliniam sekretoriui arkivysk. Luis Ladaría SJ ir kitiems nariams. Bendrosios diskusijos surengtos per visuotines Komisijos sesijas Romoje 2006 m. ir 2007 m. spalį bei 2008 m. gruodį. Dokumentas Komisijos vieningai patvirtintas 2008 m. gruodžio 1-8 d. sesijoje ir paskui pateiktas jos prezidentui kardinolui Williamui J. Levadai, leidusiam jį paskelbti.

³ Plg. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, str. 3, 5, 17, 22.

⁴ Plg. ten pat, str. 16.

⁵ Plg. Aristotelis. Politika, I, 2 (1253 a 2–3); Vatikano II Susirinkimas. Pastoracinė konstitucija Gaudium et spes, 12, §4.

51. Šias savitas žmogaus tendencijas atitinka proto suvokiamas poreikis konkrečiai įgyvendinti tokį santykių persunktą gyvenimą ir gyvenimą visuomenėje statydinti ant teisingų pagrindų, atitinkančių prigimtinę teisę. Tai suponuoja žmonių rūšies kiekvieno individo lygaus kilnumo pripažinimą, pranokstantį visus rasės bei kultūros skirtumus, ir didžiulę pagarbą žmogystei, kad ir kur ji būtų aptinkama, taip pat mažiausiuose ir labiausiai niekinamuose nariuose. „Kas tau nepatinka, to ir kitam nedaryk.“ Tai aukso taisyklė, šiandien pateikiama kaip pats abipusiškumo moralės pradai. Pirmajame skyriuje sužinojome, kad ta taisyklė egzistuoja daugumoje išminties tradicijų ir Evangelijoje. Remdamasis negatyvia aukso taisyklės formuluote, šv. Jeronimas parodė kelių moralinių priesakų visuotinumą: „Todėl teisingą nuomonę Dievas įrašė žmogaus širdin: Kas tau nepatinka, to ir kitam nedaryk. Jei kas nežino, kad žmogžudystė, svetimavimas, vagystė ir bet koks geismas yra blogis, kodėl gi tada nenori, kad tai būtų daroma jam? Jei nežinotume, kad tie dalykai blogi, niekada neaimanuotume, kai jie mus ištinca“⁶. Aplink aukso taisyklę sugrupuota daug Dekalogo įsakymų, taip pat daug budistinių priesakų, daug konfucianizmo taisyklių ir net didžioji dalis didžiųjų chartijų, kuriose išvardijamos žmogaus teisės, gairių.

52. Glaustai išdėstę moralinius principus, išplaukiančius iš proto atožvalgos į pamatinius žmogaus asmens polinkius, aptinkame priesakų ir vertybių, bent bendriausia formuluote galimų laikyti visuotiniais, nes jie tinka visai žmonijai. Šiems priesakams ir vertybėms būdingas nekintamumas tokiu mastu, koku jie kyla iš žmogaus prigimties, kurios esminiai dėmenys lieka tokie patys per visą istoriją. Vis dėlto gali atsitikti, kad jie bus aptemdyti ar net ištrinti iš žmogaus širdies dėl nuodėmės ir dėl kultūrinių bei istorinių sąlygų, neigiamai veikiančių asmens moralinį gyvenimą, kaip antai ideologijos ir klastingos propagandos, paplitusio reliatyvizmo, nuodėmės struktūrų ir t. t.⁷. Todėl į prigimtinių įstatymų priesakų „akivaizdumą“ apeliuotina santūriai ir išmintingai. Tačiau ne mažiau pagrįsta pripažinti tokius priesakus bendruoju pagrindu, kuriuo galėtų remtis dialogas ieškant visuotinės etikos. Tačiau šio dialogo pagrindiniai veikėjai turėtų mokėti atidėti savo dalinius interesus į šalį, atsiverti kitų poreikiams ir palikti erdvės bendrosioms moralinėms vertybėms. Pliuralistinėje visuomenėje, kurioje sunku sutarti dėl filosofinių pagrindų, toks dialogas absoliučiai būtinas. Mokymas apie prigimtinių įstatymų gali prie tokio dialogo prisidėti.

Klausimai:

1. Suskirstykite tekstą į prasmines dalis ir išskirkite kiekvienos dalies temą ir pagrindinę mintį.
2. Kokią pagrindinę mintį autorius perteikia šioje teksto ištraukoje?
3. Kokie dalykai Jums buvo nauji? Nesuprantami? Su kuriais nesutinkate? Kuriems labai pritariate? Pasirodė labai svarbūs?
4. Kuo pirmas ir antras tekstai susiję, kaip vienas kitą papildo?

⁶ Šv. Jeronimas. Epistolae 121, 8: PL 22, col. 1024.

⁷ Plg. Šv. Tomas Akvinitis. Summa theologiae, Ia–IIae, q. 94, a. 6: „Turint galvoje kitus, antrinius priesakus, prigimtinius įstatymus gali būti ištrinti iš žmogaus širdžių arba dėl netikusių įrodinėjimų – lygiai kaip į samprotavimus įsivelia klaidų darant būtinas išvadas, – arba dėl iškreiptų papročių ir sugadintų įpročių, kai kas nors nuodėme nelaiko vagystės ar net, pasak apaštalo, prigimčiai prieštaraujančių ydų (Rom 1, 24 ir t.). (Quantam vero ad alia praecepta secundaria, potest lex deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones, eo modo quo etiam in speculativis errores contingunt circa conclusiones necessarias; vel etiam propter pravas consuetudines et habitus corruptos; sicut apud quosdam non reputantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut apostolus dicit, ad Rom. 1, 24.)“

Klausimai diskusijai:

1. Koks požiūris, Jūsų manymu, vyrauja Jūsų fakultete/universitete/Lietuvoje? Palaikantis prigimtino įstatymo ar liberaliojo pažiūrio svarbą, formuojant visuomenę? Iš kokių ženklų tai atpažįstate?
2. Kodėl prigimtinė teisė yra visuotinė?
3. Kas, Jūsų manymu, yra prigimtis ir ar žmogus tikrai turi prigimtį? Jei taip, iš kur ji kyla ir kam reikalinga?
4. Koks žmogaus galutinis tikslas?

Teksto aptarimai rugsėjo pabaigoje:

- Vilniuje
- Kaune
- Šiauliuose

Daugiau informacijos: <http://sas.ateitis.lt>

Organizuoja: Studentų ateitininkų sąjunga.

ATEITININKAI